

GLEDALISKI LIST
DRAME SNG

1958-59

1

IZPREMEMBE V IGRALSKEM ZBORU DRAME SNG

Dolgoletni član Drame SNG, igralec Edvard Gregorin se je odzval vabilu vodstva Drame in se z začetkom sezone 1958-59 vrnil v njen igralski zbor. Ob istem času je postala nova članica Drame SNG igralka Slavka Glavinova.

S 1. septembrom 1958 je prenehal biti član dramskega igralskega zbora Janez Rohaček.

* * *

»Gledališki list« Drame SNG bo do nadaljnjega izhajal v zmanjšanem obsegu. Zato se bodo »Poljska kronika«, »Bibliografija gledališkega tiska« in prispevki inozemskih dopisnikov nadaljevali v prihodnjih številkah le v krajših odlomkih.

Dopisniki »Gledališkega lista« Drame SNG v tujini: Mikolajtis Ziemovit, Warszawa, za Poljsko; — dr. Miroslav Paylovsky, Brno, za Češkoslovaško; — Ossia Trilling, London, za Anglijo in Francijo; — dr. Friedrich Langer, Wien, za Avstrijo; — Fred Alten, Basel, za Švico; — dr. Paul Herbert Appel, Hamburg, za Zvezno republiko Nemčijo in Gerhard Wolfram, Berlin, za Nemško demokratično republiko.

Gledališki list Drame Slovenskega narodnega gledališča v Ljubljani. Izdajatelj Slovensko narodno gledališče Ljubljana. Urednik: Lojze Filipič. Osnutek za naslovno stran: Vladimir Rijač. Cena za vsako premiero. Naslov uredništva: Ljubljana, Drama SNG, poštni predal 27. Naslov uprave: Ljubljana, Cankarjeva cesta 11. Tiskala tiskarna Časopisnega podjetja »Slovenski poročevalec« — Ljubljana. Redakcija prve številke XXXVIII. letnika (sezona 1958-59) je bila zaključena 14. septembra, tisk pa je bil končan 15. oktobra 1958.

GLEDALIŠKI LIST
DRAME
SLOVENSKEGA
NARODNEGA GLEDALIŠČA
LJUBLJANA
OSEMINTRIDESETI LETNIK
SEZONA 1958/59 — ŠTEV. 1

IVAN CANKAR
ZA NARODOV BLAGOR

V POČASTITEV
ŠTIRIDESETLETNICE SMRTI
IVANA CANKARJA

IVAN CANKAR:

Za narodov blagor

Komedija v štirih dejanjih

Režija in scena: **MILE KORUN**

Kostumi: **MIJA JARČEVA**

OSEBE:

Aleksej pl. Gornik	STANE SEVER
Dr. Anton Grozd	STANE POTOKAR
Katarina	ELVIRA KRALJEVA
Mätilda	{ MAJDA POTOKARJEVA MIHAELA NOVAKOVA
Dr. Pavel Gruden	
Helena	BORIS KRALJ
Mrmolja	DUŠA POČKAJEVA
Kalander	EDVARD GREGORIN
Mrmoljevka	JANEZ CESAR
Julijan Ščuka	HELENA ERJAVČEVA
Siratka	LEOPOLD BIBIČ
Kadivec	JURIJ SÓUČEK
Profesor Kremžar	DRAGO MAKUC
Stebelce	LOJZE POTOKAR
Peter, sluga	DANILO BENEDIČIČ
Mlad človek	ALEKSANDER VALIČ
Hišna pri Grudnovih	MARIJAN BENEDIČIČ
Hišna pri Grozdovih	VIKA GRILOVA
Prvi občinski svetnik	VIDA LEVSTIKOVA
Drugi občinski svetnik	PAVLE KOVIČ
Tretji občinski svetnik	MAKS FURIJAN
	JOŽE ZUPAN

Inspicent: Marijan **Benedičič**, šepetalka: Fani **Presetnikova**, odrski
mojster: Vinko **Rotar**, razsvetljava: Vili **Lavrenčič** in Lojze **Vene**
masker in lasuljar: Anton **Cecić**.

CANKARJEVA KOMEDIJA „ZA NARODOV BLAGOR“ – DANES

»Največja resnica pa je ta: resničen umetnik stoji
zmirom v nasprotju in v boju s svojo družbo, s svo-
jim narodom in s svojo dobo. Jaz trdim, da drugače
n i umetnik.« **IVAN CANKAR**

»Spravil bom na oder tisto ljubljansko družbo, o kateri pravijo, da je cvet naše inteligence, kvintesenca slovenske kulture in poklicna vodnica v naših literarnih in političnih težnjah. Karikiral sem jako malo in tega niti treba ni bilo. Kdor piše pri nas po resnici, pravijo, da karikira; to ni nič čudnega, zakaj življenje tam doli je res strahovita farsa« — je zapisal l. 1900 Ivan Cankar o svoji komediji »Za narodov blagor« in usoda njegovega dela je najbolj potrdila, da je življenje tam doli res bilo strahovita farsa. Šest let je komedija čakala pred vrati slovenskega gledališča in Govekar je pozneje popolnoma prostodušno zapisal in priznal:

»Za narodov blagor« je vsak odbornik razumel kot ostro, zelo radikalno pisano satiro na politike narodno-napredne stranke in celo name. — Razumljivo je torej, da si intendantca ni postavila komedije na repertoar ...«

Tako so pred uprizoritvijo komedije o narodovem blagru tedanji čuvarji narodovega blagra uprizorili še eno farso, ko so izza barikad branili Cankarjevemu delu vstop v slovenski teater.

Distanca od časa, razmer in ljudi nam danes ne dá prav do kraja občutiti fantastičnega Cankarjevega poguma, njegove strahotne umetniške in moralne ogorčenosti, da je tako silovito udaril po zlu med ljudmi in v ljudeh, ki jih je vendar imel rad.

Danes smo nagnjeni bolj k temu, da hladno razčlenjujemo Cankarjevo besedilo in ugotavljamo njegove dramaturške šibkosti, disonance med zgodovinsko realnostjo in umetniško podobo kot odrazom te realnosti, stilni prelom dela iz komedije v idejno dramo, dvotirni, nedosledno izpeljani konflikt, in še marsikaj, a pri tem začuda mirno govorimo o njeni satirični osti, o biču, ki ga je Cankar s tako silo vihtel nad tedanjimi čuvarji narodovega blagra. Samozavestno in preudarno govorimo o tem v mirnem zatišju, preko prepada, ki ga je zarezala časovna odmaknjenost, in, kot kaže, docela preverjeni, da je Cankarjev bič prekratek, da bi nas mogel doseči in ošvrkniti preko prepada. Delamo se kot da se nas vsa stvar pravzaprav neposredno — po toliko letih — nič več ne tiče in da se z njo ukvarjamo predvsem s stališča politične, slovstvene in gledališke zgodovine ali zaradi pietete.

Toda naše zatišje ni posebno trdno, in prepad, ki ga je izdolbel čas, ni tako širok, ko se zdi: vrh Cankarjevega biča v komediji »Za narodov blagor« švigne tu in tam tudi po naših hrbtih, po napakah našega časa in po nas samih v njem, po naši »patriotični navdušenosti«,

ki včasih ni ne patriotična ne navdušena, in po naši »globoki ljubezni do preprostega naroda«, ki je včasih jako plitva in se, reva, duši v poplavi velikih besed; zdi se, da smo pozabili, da je Cankarjev bič v tej komediji bičal »frazze in frazarje« — in jih biča — tiste, ki so živeli v njegovem času in tiste, kar nas živi danes.

Ko uprizarjamo komedijo »Za narodov blagor«, nam torej ne gre za historično rekonstrukcijo, marveč za tekstu zvesto interpretacijo Cankarjevega dela, ki ne bo poudarjena v zgodbi, saj je bila ta Cankarju že tedaj postranskega pomena, marveč izluščena v ideji; ideja komedije »Za narodov blagor« pa je nad tedanjim časom, čeravno je izpovedana v njem in ob ljudeh in dogodkih v njem.

Misel, ki jo želimo izpovedati, se torej ne glasi: »Glejte, kakí so bili ljudje l. 1900 in kako jih je Cankar osmešil« — in na tihem nemara še: »Hvala bogu, da danes ni med nami nobenega Cankarja!« — marveč: »Glejte, koliko nas je še ostalo Mrmolj in Mrmoljev in Siratk in Kremžarjev ter njim podobnih!«

Gotovo je, da je danes, po šestdesetih letih moč — a tudi nujno — prikazati družbo iz Cankarjeve komedije z nekaterimi drugačnimi poudarki in jo osvetliti drugače: realističnim filtrom dodati nekaj humorne ironije, dobrodušnega posmeha nad podobo tistega časa, nad močniki, ki z blagom vedrijo pod folklorno marelo. Toda prav ta drugi, humorni filter bo podobo približal. Morda bo stopila čez bariero, ki ji jo postavlja realistična historična interpretacija in morda bo jasneje spregovorila ideja, za katero je šlo Cankarju: osmešiti negativne pojave v našem javnem življenju. Morda se bo s tem podaljšal Cankarjev satirični bič v naš čas in na naše hrbte.

Vsaka nova uprizoritev klasika Cankarja mora prinesiti nekaj novega. Ne formalno novega, marveč v bistvu, v boljšem razumevanju, v ustreznejši interpretaciji dela.

Kar zadeva njegova družbeno kritična in satirična dela, gre pri iskanju novega za to, da vedno znova odkrivamo konsonance s sočasnostjo.

Kajti Cankarjeva satirična in kritična ost je bila usmerjena v veliko zlo in v hude ter dolge bolezni. Če bi bili že pregnali vse to zlo in ozdravili vse te bolezni, bi »Narodovega blagra« ne uprizarjali več. Čemu in zakaj le? Toda žal je mrmoljevščina (in druge podobne slabosti) zelo dolgotrajna kronična bolezen. Tudi revolucionarna operacija je ni izrezala. Pojavile so se recidive. In še nalezljiva je ta bolezen, hoče se širiti naprej.

Intendant tedanjega slovenskega gledališča Fran Milčinski je leta 1901 Cankarju obljubil, da bodo njegovo komedijo »Za narodov blagor« uprizorili in zapisal: »Če se bo čutil kdo zadetega, tedaj je to njegova stvar, ne stvar intendantce«...

Danes, po šestdesetih letih, ob naši uprizoritvi, moramo zapisati drugače:

»Če se ne bo čutil nihče zadetega, smo ali od vseh bolezni in slabosti, ki jih Cankar biča, ozdraveli in bi komedije »Za narodov blagor« ne bilo treba igrati, ali pa smo jo uprizorili slabo. Če pa se čuti kdo zadetega, je prav; — to je hotel Ivan Cankar in to smo hoteli mi.«

To in tako hotenje pa je umetniška dolžnost gledališča. Bila je v Cankarjevem času, je danes in bo vedno.

PREGLED DELA V SEZONI 1957-58 IN NAČRTI ZA SEZONO 1958-59

Poročilo ravnateljstva Drame Upravnemu odboru in Gledališkemu svetu Slovenskega narodnega gledališča

Vsaka sezona je člen v verigi, ki spaja posameznosti v celoto, ki veže preteklost z bodočnostjo in oblikuje slovensko gledališko omiko. Obraz slovenskega gledališča se dopolnjuje v nenehnem presnavljanju. Gledališče je živ organizem in njegovo življenje, njegov razvoj ni miren, lagoden in brez pretresov; razvojna pot slovenskega gledališča se nenehno in vztrajno vzpenja, vendar so na tej poti zapisani tudi spodrseljaji in zastoji.

Ko na prelomu dveh sezon kritično pregledujemo minulo delovno obdobje ter v njem dosežene rezultate, in ko obenem sprejemamo načrte za prihodnje delovno obdobje, si moramo glede prvega predvsem odgovoriti na vprašanje, kakšen člen smo z minulo sezono vključili v razvojno verigo slovenske gledališke omike, se pravi, nanizati, razčleniti in oceniti moramo rezultate dela ter pogoje in okoliščine, v katerih smo delali, glede drugega pa: nanizati, razčleniti in utemeljiti naše delovne načrte za prihodnje obdobje.

Uvodoma bomo pregledali ansambel, ki je v sezoni 1957-58 delal v Drami SNG, nato delo, ki ga je v navedeni sezoni ta ansambel opravil — najprej številično in statistično, nato pa stvarno, analitično in kritično. Za tem bomo razgrnili probleme igralskega zbora in njegovega sestava, probleme študija in organizacije predstav, pridobivanje novega občinstva in ostale nujne probleme gledališkega dela.

V drugem delu bomo podali in analitično utemeljili repertoarni in delovni načrt za sezono 1958-59.

I

ŠTEVILČNI PREGLED DELOVNEGA KOLEKTIVA DRAME SNG

Delovni kolektiv Drame SNG, ki neposredno — umetniško ali tehnično — sodeluje pri gledaliških predstavah, je štel v sezoni 1957-58 81 članov. Igralski zbor je štel 26 igralcev in 15 igralk, skupaj 41 igralcev, ki so skupaj z ostalimi člani in sicer: 1 dramaturgom, 4 režiserji in 1 režiserjem-asistentom sestavljali umetniški zbor Drame SNG. Lektorja je imela Drama 1, inspiciente 3, šepetalke prav tako 3.

V tehničnem zboru Drame SNG je v navedeni sezoni pod vodstvom tehničnega šefa delalo 27 tehničnih sodelavcev.

Na začetku nove sezone (1958-59) je prenehal angažma enemu redno angažiranemu igralcu, na novo sta bila angažirana 1 igralec in 1 igralka.

II

ŠTEVILČNI PREGLED DELA

V sezoni 1957-58, ki se je začela 20. avgusta 1957 in končala 8. julija 1958, je delovni zbor Drame SNG opravil naslednje delo:

Naštudiral je 10 premier (lani 9, predlanskim 12).

Obnovil je 2 predstavi (lani 2, predlanskim nobene).

Ponavljal je 7 predstav iz prejšnje sezone (lani 3, predlanskim 1).

Skupno je bilo v sezoni 1957-58 v Drami SNG igranih 19 predstav (lani 14, predlanskim 13).

Skupno število v obravnavani sezoni odigranih predstav znaša 266, to je 2 več kot lani in 13 več kot predlanskim.

Teh 266 predstav je obiskalo 115.149 obiskovalcev (v lanskí sezoni 110.707 obiskovalcev).

Premiere:

1. Hackett-Goodrich: **Dnevnik Ane Frank** (premiera 19. oktobra 1957): v Ljubljani 33 predstav; od tega 16 za abonente, 17 za neabonente in 7 predstav na gostovanjih izven Ljubljane, skupno torej 40 predstav. V Ljubljani je predstavo obiskalo 14.165 obiskovalcev, na gostovanjih v Črnučah, Kopru, Piranu, na Vrhniki, v Tolminu in v Kočevju pa 3280 obiskovalcev, skupno torej 17.445 obiskovalcev. Inkaso pri 33 predstavah Dnevnika Ane Frank v Ljubljani je znašal 1.500.030 din. (Abonmajske predstave 664.800 din, izvenabonmajske predstave 839.230 din.)

2. O'Neill: **Dolgega dneva potovanje v noč** (premiera 25. oktobra 1957): v Ljubljani 19 predstav; od tega 14 za abonente, 5 za neabonente in 6 predstav na gostovanjih izven Ljubljane, skupno torej 25 predstav. V Ljubljani je predstavo obiskalo 6649 obiskovalcev, na gostovanjih v Celju in Mariboru pa 2650 obiskovalcev, skupno torej 9299 obiskovalcev. Inkaso za 19 predstav v Ljubljani je znašal 821.492 din (abonmajske predstave 609.300 din, izvenabonmajske predstave 212.192 din).

3. Višnjevski-Kreft: **Optimistična tragedija** (premiera 9. novembra 1957): v Ljubljani 19 predstav, od tega 16 za abonente, 3 za neabonente. Predstavo je obiskalo 7393 obiskovalcev. Inkaso pri 19 predstavah je znašal 882.154 din (abonmajske predstave 664.800 din, neabonmajske predstave 217.354 din).

4. Shakespeare: **Ukročena trmoglavka** (premiera 26. decembra 1957): v Ljubljani 31 predstav, od tega 16 za abonente, 15 za neabonente in 4 predstave na gostovanjih v Postojni, Kopru, v Polju in v Križankah, skupno torej 35 predstav. V Ljubljani je predstavo obiskalo 12.762 obiskovalcev, na gostovanjih pa 4850, skupno torej 17.612 obiskovalcev. Inkaso pri 31 predstavah v Ljubljani je znašal 1.460.108 din (abonmajske predstave 664.800 din, izvenabonmajske predstave 795.308 din).

5. Iwaszkiewicz: **Poletje v Nohantu** (premiera 20. februarja 1958): v Ljubljani 18 predstav, vse v Ljubljani, od tega 14 za abonente in 4 za neabonente, skupno 18 predstav. Predstave je obiskalo 6506 obiskovalcev. Inkaso je znašal 823.664 din (abonmajske predstave 609.300 din, neabonmajske predstave 214.364 din).

6. Zmavc: **V pristanu so orehove lupine** (krstna predstava 29. marca 1958): v Ljubljani 18 predstav, od tega 16 za abonente, 2 za neabonente in 1 predstava na gostovanju izven Ljubljane, skupno torej 19 predstav. V Ljubljani je predstavo obiskalo 6932 obiskovalcev, na gostovanju v Novem Sadu pa 600 obiskovalcev, skupno torej 7532 obiskovalcev. Inkaso pri 18 predstavah v Ljubljani je znašal 812.709 din (abonmajske predstave 664.800 din, neabonmajske predstave pa 147.909 din).

7. Tolstoj-Volkov: **Ana Karenina** (premiera 25. aprila 1958): 9 predstav, vse v Ljubljani, od tega 8 za abonente in 1 za neabonente, skupno torej 9 predstav. Predstave je obiskalo 4155 obiskovalcev. Inkaso pri 9 predstavah je znašal 508.347 din (abonmajske predstave 361.900 din, neabonmajska predstava in pri abonmajskih predstavah dodatne proste vstopnice 146.447 din).

»Ana Karenina je bila v sezoni 1957-58 odigrana samo za polovico abonmajev, a za drugo polovico abonmajev bo odigrana v sezoni 1958-59.

8. Denger: **Minuto pred dvanajsto** — predstava Eksperimentalne repertoarne skupine v Križankah (premiera 7. januarja 1958): 4 predstave, vse v Ljubljani in vse za neabonente. 4 predstave je obiskalo 320 obiskovalcev, inkaso pa je znašal 56.010 din.

9. Benavente-Miklavc: **Krišpin in Tri pantomime** — predstava Eksperimentalne repertoarne skupine na odru matične hiše (premiera 10. januarja 1958): 3 predstave, vse v Ljubljani, vse za neabonente. Obiskovalcev je bilo 511. Inkaso je znašal 54.330 din.

10. Linhart: **Matiček se ženi** — obnovitev (prva predstava 20. oktobra 1957): 21 predstav; vse v Ljubljani, od tega 16 za abonente in 5 za neabonente, skupno torej 21 predstav. Predstave je obiskalo 8960 obiskovalcev. Inkaso 21 predstav je znašal 929.211 din (abonmajske predstave 664.800 din, neabonmajske predstave pa 264.411 din).

11. Miller: **Smrt trgovskega potnika** — obnovitev (prva predstava 15. maja 1958): 8 predstav, vse v Ljubljani, vse za abonente, skupno torej 8 predstav. Predstave je obiskalo 3062 obiskovalcev, inkaso pa je znašal 330.722 din. (Abonmajska kvota je znašala 302.900 din, razen tega je bilo pri abonmajskih predstavah prodanih še za 27.822 din dodatnih neabonentskih vstopnic.) Sicer velja isto kot za Ano Karenino.

12. Brecht: **Švejk v drugi svetovni vojni** (premiera 8. marca 1958): 14 predstav, vse v Ljubljani, vse za neabonente, skupno torej 14 predstav, ki jih je obiskalo 7087 obiskovalcev. Inkaso 14 predstav, ki so bile, kot omenjeno, vse izven abonmaja, je znašal 952.980 din.

Brechtov Švejk v drugi svetovni vojni je predstava, s katero smo prvič izvedli poskus, da neko premiersko predstavo igramo v sezoni, ko je bila naštudirana, samo izven abonmaja. Poskus je rodil, kot kažejo podatki, velik uspeh. Švejk v drugi svetovni vojni bo uvrščen v redni abonmajski repertoar v sezoni 1958-59.

13. Sofokles: **Kralj Oidipus** — ponovitev: v Ljubljani 4 predstave, od tega 2 za dijaški abonma, 2 za neabonente in 2 predstavi na gostovanjih v Kopru in Piranu, skupno torej 6 predstav. V Ljubljani je predstave obiskalo 2012 obiskovalcev, na gostovanjih pa 4500 obiskovalcev, skupno 6512. Inkaso 4 predstav v Ljubljani je znašal 141.940 din (abonmajski predstavi 55.500 din, izvenabonmajski predstavi pa 86.440 din).

14. Molière: **Sola za može in Izsiljena ženitev** — ponovitev: v Ljubljani 1 predstava in sicer za neabonente, na gostovanjih izven Ljubljane 4 predstave, skupno torej 5 predstav. 1 predstavo v Ljubljani je obiskalo 306 obiskovalcev, 4 predstave na gostovanjih v Celju, Litostroju in v Kranju pa 1550 obiskovalcev, skupno torej 1856 obiskovalcev. Inkaso 1 predstave v Ljubljani, ki je bila izven abonmaja, je znašal 28.288 din.

15. Nash: **Mojster za dež** — ponovitev: v Ljubljani 4 predstave, vse za neabonente, skupno torej 4 predstave. Obiskalo jih je 1418 obiskovalcev. Inkaso je znašal 138.876 din.

16. Axelrod: **Sedem let skomin** — ponovitev: v Ljubljani 7 predstav, vse izven abonmaja, na gostovanjih 9 predstav, skupno torej 16 predstav. V Ljubljani je 7 izvenabonmajskih predstav obiskalo 2704 obiskovalcev, 9 predstav na gostovanjih v Litostroju, Litiji, Izoli, Kopru, Crnučah, Zadvoru in Trbovljah pa 3750 obiskovalcev, skupno

torej 6454 obiskovalcev. Inkaso 7 predstav v Ljubljani (izvenabonmajskih) je znašal 279.014 din.

17. Kreft: **Kranjski komedijanti** — ponovitev: v Ljubljani 4 predstave, vse izven abonmaja, skupno 4 predstave. Obiskalo jih je 1772 obiskovalcev, inkaso pa je znašal 147.344 din (vse izvenabonmajski inkaso).

18. Cankar: **Hlapci** — ponovitev: v Ljubljani 3 predstave, od tega 2 za dijaški abonma, 1 pa izvenabonmajska, skupno 3 predstave. Predstave je obiskalo 1011 obiskovalcev, inkaso pa je znašal 68.395 din (55.500 din za abonmajski predstavi in 12.895 din za izvenabonmajsko predstavo).

19. Golia: **Jurček** — ponovitev: v Ljubljani 13 predstav, vse izven abonmaja. Predstave je obiskalo 6244 obiskovalcev, inkaso pa je znašal 411.689 din.

19 gledaliških del je torej v sezoni 1957-58 v Drami SNG doživelo 266 predstav, od tega v Ljubljani 233, na gostovanjih izven Ljubljane pa 33, (v LRS 32, izven LRS 1); abonmajskih predstav je bilo 127, izvenabonmajskih pa 139; obiskovalcev je bilo 115.149, od tega 21.180 na gostovanjih; inkaso 233 predstav v Ljubljani je znašal 10.347.303 din, od tega inkaso abonmajskih predstav 5.318.400 din, inkaso izvenabonmajskih predstav pa 5.028.903 din; inkaso na gostovanjih je znašal 630.775 din. Skupni dohodek od 266 predstav je torej znašal 10.978.078 din.

V navedenih predstavah so člani umetniškega zbora nastopili kot sledi:

Benedičič Danilo 122-krat, Benedičič Marijan (tudi inspicient) 107 (lani 62, predlanskim 125), Bibič Polde 135, Cesar Janez 96 (lani 42, predlanskim 96), Česnik Stane 123 (lani 167, predlanskim 133), Drenovec Lojze (upokojenec) 48 (lani 79, predlanskim 84), Furijan Maks 136 (lani 162, predlanskim 166), Homar Anton 137 (lani 174, predlanskim 201), Jerman Ivan 111 (lani 118, predlanskim 151), Kosmač Rudi 119, Kovič Pavle 87 (lani 21, predlanskim 79), Kralj Boris 175 (lani 196, predlanskim 152), Kurent Andrej 115 (lani 148, predlanskim v JLA), Makuc Drago 155 (lani 158, predlanskim 159), Miklavc Branko 113 (lani 164, predlanskim 177), Peček Bojan (upokojenec) 13 (lani 43, predlanskim 44), Potokar Lojze 56 (lani 124, predlanskim 152), Potokar Stane 74 (lani 163, predlanskim 175, dalj časa na dopustu, dodeljen filmu), Podgoršek Vinko (tudi inspicient) 65 (lani 85, predlanskim 94), Presetnik France 135, Rohaček Janez 130 (lani 162), Rozman Lojze 101, Sever Stane 83 (lani 74), Skrbinišek Milan (upokojenec) 28, Souček Jurij 116 (lani 164, predlanskim 143), Starič Branko (tudi inspicient) 93 (lani 26, predlanskim 63), Škedl Dušan (tudi arhivar) 145 (lani 188, predlanskim 165), Valič Sandi 110 (lani 132, predlanskim 189), Zupan Jože 164 (lani 139, predlanskim 147), Draga Ahačičeva 47 (lani 81, predlanskim 51), Helena Erjavčeva 135 (lani 160, predlanskim 121), Mira Danilova (honorarna) 71 (lani 60, predlanskim 74), Vika Grilova 147 (lani 145, predlanskim 113), Vida Juvanova 64 (lani 85, predlanskim 105), Mila Kačičeva 94 (lani 100, predlanskim 141), Elvira Kraljeva (upokojenka) 39 (lani 33, predlanskim 100), Vida Levstikova 49 (lani 112, predlanskim 131), Ivanka Mežanova (v drugi polovici sezone na porodniškem dopustu) 69 (lani 141, predlanskim 94), Mihaela Novakova (tri četrtine sezone na bolniškem dopustu) 3 (lani 56, predlanskim 137), Duša Počkajeva 140 (lani 113, predlanskim 112),

Majda Potokarjeva 153 (lani 140, predlanskim 131), Sava Severjeva (dlje časa na bolniškem dopustu) 30, Mihaela Saričeva (honorarna) 15, Mileva Ukmarjeva 64 (lani 55, predlanskim 70)..

Režiserji: Od 19 del, ki so bila igrana v sezoni 1957-58, imajo režiserji naslednji delež: Slavko Jan 5 režij, od tega 2 novi, 61 predstav; dr. Bratko Kreft 3 režije, od tega 2 novi, 41 predstav; inž. arch. Viktor Molka 5 režij, od tega 2 novi, 76 predstav; France Jamnik 3 režije, od tega 2 novi, 59 predstav; Mile Korun 1 režija, 4 predstave; Balbina Battelino-Baranović (gost) 1 režija, 9 predstav; Igor Pretnar (gost) 1 režija, 16 predstav.

Inspicienti: Benedičič Marijan 85 predstav, Podgoršek Vinko 122 predstav, Starič Branko 142 predstav (poleg vlog, ki so jih odigrali in ki so navedene v gornjem pregledu).

Sepetalke: Hilda Benedičičeva 97 predstav, Fani Presetnikova 96 predstav, Vera Podgorškova 70 predstav; 3 predstave: »Krišpin — Tri pantomime« so bile igrane brez šepetalke.

III

STVARNI PREGLED DELA

Številčni pregled dela kaže, da sta umetniški in tehnični zbor Drame SNG v sezoni 1957-58 opravila ogromno delo. Žal so glede na specifično gledališkega dela edina realna oporišča, na katera se je moč v poročilu sklicevati in nasloniti, številčni podatki, kajti estetski, idejni, etični in moralni vzgojni učinek gledališke umetnosti je težko v poročilu realno prikazati.

Če pa se zamislimo ob dejstvu, da je predstave Drame SNG v sezoni 1957-58 obiskalo skoraj 120.000 ljudi, kar pomeni, da je vsak Ljubljančan enkrat na leto obiskal osrednje slovensko dramsko gledališče — računano seveda v povprečju — in kar nadalje pomeni, da znaša indeks gledališkega obiska v Ljubljani že samo za Dramo SNG približno 1,00, ne da bi pri tem upoštevali še Opero SNG, Mestno gledališče ter polpoklicna in amaterska ljubljanska gledališča, nam postane jasno, da je dotok občinstva v Dramo SNG izredno velik, nad povprečjem v najbolj razvitih evropskih gledaliških središčih (indeks gledališkega obiska znaša na primer v Parizu in na Dunaju 1,50 do 2,00, toda v tem indeksu so vračunana vsa gledališča teh mest in pa izredno velik dotok tujcev v teh središčih) in da je torej — nujno in logično — tudi estetski, idejni in etični vzgojni vpliv gledaliških stvaritev na obiskovalce ustrezno pomemben in upoštevanja vreden.

Iz številčnih podatkov o opravljenem delu je nadalje razvidno, da so delovne obremenitve ansambla kot celote in analogno delovne obremenitve posameznikov zelo velike in nad povprečjem v osrednjih gledaliških drugih jugoslovanskih narodov in še više nad povprečjem v nacionalnih gledaliških evropskih narodov. Število premier in obnovitev je namreč relativno zelo visoko, dočim je število ponovitev posameznih predstav sorazmerno nizko. Iz tega izhaja, da mora ansambel študirati premiere v zelo naglem tempu in s forsiranim delom; umetniški zbor Drame SNG dela redno na dveh tih (vzporedni študij in vzporedne predstave), premiere pa pripravlja z manjšim številom vaj kot drugod. V Ljubljani imata Opera in Drama vsaka svojo hišo, zaradi česar je tu število predstav (premier in obnovitev)

višje kot je število predstav (premier in obnovitev) v Zagrebu, Beogradu, Sarajevu in Skopju.

V 290 delovnih dneh je ansambel Drame SNG odigral 266 predstav in imel 533 vaj, kar pomeni v 290 dneh 800 delovnih enot po približno 5 ur. Ker so zasedbe v mnogih primerih deljene in zaradi tega ne pride na vsakega člana umetniškega zbora vseh 800 delovnih enot po 5 ur, se delovna obremenitev relativno zniža, toda še vedno pride v povprečju na člana umetniškega zbora dnevna delovna obremenitev 2 enot po 5 ur (vaja in predstava ali 2 vaji ali 2 predstavi, v nekaterih primerih pa celo 2 vaji in 1 predstava). Povprečna delovna obremenitev člana ansambla znaša torej 10 ur, kar je seveda povprečje v vsebinskem in v številčnem smislu. V vsebinskem: nemogoče je umetniško ustvarjalno delo meriti z enakimi merili kot drugo delo, zlasti še, ker delovni čas, ki ga umetniški ustvarjalec-igrallec prebije v gledališču na vaji ali na predstavi, predstavlja le relativno majhen del njegovega ustvarjalnega napora. Umetniško ustvarjalno delo nikakor ni omejeno samo na tako imenovane uradne ure v gledališču, marveč je, ali bi vsaj moralo biti raztegnjeno na vse umetniškovo življenje in na ves njegov čas. Ker pa posebno v zadnjem času številni kritiki gledališča vztrajno vsiljujejo primerjave z drugimi poklici in marljivo preračunavajo tako imenovano storilnost gledaliških ustvarjalcev po normah, ki veljajo na primer v industriji, je pač treba spregovoriti tudi o tem. In čeravno, kot smo dejali, tako preračunavanje ne bi smelo biti dopustno in možno na področju umetniškega ustvarjanja, pa vendarle, če ga dopustimo vsaj v ilustrativno primerjavo, pokaže, da znaša delovni čas gledališkega umetnika v povprečju 10 ur dnevno. Kot rečeno, gre za povprečje v vsebinskem in številčnem smislu. V številčnem: v živem umetniškem organizmu, kakršen je igralski zbor, je delovne naloge popolnoma nemogoče razporediti tako, da bi bili vsi člani enako zaposleni. Ne trdimo torej, da delajo vsi člani umetniškega zbora (če pravimo »delajo«, imamo s tem v mislih njihovo delo na vajah in na predstavah, ne pa tudi njihov študij vlog doma v tako imenovanem prostem času) vsak dan stalno po 10 ur. Zgodi se, da je ta ali oni član ansambla tudi po več dni prost, zato pa mora sprejeti večjo delovno obremenitev v drugem obdobju. Tudi ni delovna obremenitev vseh članov enaka in enakomerna. Kvalitetnejši in uporabnejši člani ansambla so obremenjeni bolj kot manj uporabni in manj kvalitetni, kar je tudi edino pravilno in logično. Igralski zbor je umetniški organizem in nemogoče je ravnati računsko in formalistično, se pravi, zasedati igralce in igralko kratko in malo zato, da bodo zasedeni in da bo zadoščeno računskemu principu po enakomernem razporejanju. V umetniškem organizmu ansambla ima vsak član tako glede na umetniško zmogljivost kot glede na uporabnost svojo določeno funkcijo in svoje določeno mesto. Edini zakon pri razdelitvi dela in pri zasedbah je umetniški princip, zavest umetniške odgovornosti.

Kritični očitki na račun majhne delovne obremenitve posameznih članov ansambla bi utegnili biti utemeljeni le v izjemnem primeru, kadar na primer nezadostno kvalificiranega ali slabo uporabnega igralca ali igralko stalno puščamo nezasedenega ali premalo zasedenega, a ga kljub temu ne izločimo iz ansambla zaradi sekundarnih, recimo socialnih ali drugih razlogov. Tu bi se morali dotakniti problema čistke ženskega ansambla, za katerega pa se je v letu 1956 izkazalo, da je začasno nerešljivo.

Toda preidimo k vsebinski oceni opravljenega dela!

Repertoar v sezoni 1957-58 je temeljil na načelih repertoarne politike Drame SNG, kakor je bila teoretično načrtovana v začetku sezone 1955-56. Ohranjena je bila osnovna smer, ki je v temle: uprizorjanje klasičnih del, domačih in tujih, in uprizorjanje sodobnih del, ki izpričujejo — slovstveno ali gledališko — elemente trajnejše umetniške vrednosti.

Po pregledu posameznih premier in sezone kot celote lahko trdimo, da je bila repertoarna in izvajalna raven v sezoni 1957-58 primerna in ustrezna položaju in vlogi osrednjega dramskega gledališča v slovenski gledališki omiki. O nekaterih delih in o njih ustreznosti bi bilo sicer moč, pa tudi potrebno diskutirati, kar zadeva repertoarno izbiro, ter stil in interpretacijo uprizoritev, toda ne kot o nekvalitetah. Pod povprečje ni zdrknila nobena uprizoritev. Res pa je, da bi se morali bolj dosledno in bolj vztrajno boriti za to, da bi dosegali same nadpovprečne rezultate.

V izvedbi repertoarja in delovnega načrta, za katerega so se ob začetku sezone zedinili vsi vodstveni organi gledališča, se je v teku sezone med teoretičnimi načeli in prakso pojavilo nekaj disonanc, ki so se kazale v naslednjih pojavih:

a) nepravilna ali ne popolnoma pravilna slovstvena in gledališka ocena nekaterih del;

b) premalo del z družbeno-kritičnimi in satiričnimi elementi v repertoarju;

c) preveč poudarka na težkih dramskih delih in v repertoarju premalo primernih komedij;

d) v nekaterih primerih premajhno upoštevanje ansambelske, tehnične in finančne zmogljivosti;

e) preveliko popuščanje željam po sodelovanju članov umetniškega zbora pri drugih kulturnih ustanovah: pri filmu, radiu, televiziji, v drugih gledališčih in pri ljudsko-prosvetni dejavnosti. Sodelovanje članov ansambla pri vseh mogočih drugih ustanovah se včasih izpridi skoraj v nerazumevanje prvenstvenih dolžnosti v matični ustanovi. Koordinacija dela med navedenimi ustanovami je bila pomanjkljiva, zaradi česar je bilo potrošenih za vsklajevanje subjektivnih želja v ansamblu s potrebami ustanove in z delom drugod. Cinični opazovalec bi lahko rekel, da je Drama SNG postala zavod za kulturne usluge, ne pa umetniško gledališče, o katerem tako radi govorimo in pišemo;

f) del kritike nam je očital, da repertoarno ne segamo dovolj po avantgardi in atraktivnosti. Ta kritika je deplasirana, kajti dejstvo je, da v modernem repertoarju že nekaj let vodimo pred ostalimi osrednjimi gledališči v državi. Glede na vlogo in pomen osrednjega dramskega gledališča pa ne smemo in ne moremo hlastati po nepreizkušenih modernističnih gledaliških delih in po atrakcijah. Sicer pa je naša pobuda v tej smeri izzvala poplavo priložnostnih eksperimentalnih gledališč, pri katerih pa spet v glavnem sodelujejo člani Drame SNG;

g) umetniški svet Drame SNG je bil skoraj vso sezono okrnjen in neaktiven, šele zadnje tedne, ko so bili izvoljeni novi člani, je zavel svež polet. Kontrolne vaje niso dosegale svojega namena, ker se jih umetniški svet ni polnoštevilno udeleževal in ker ni pri njih intenzivno sodeloval.

Glede na povedano je jasno, da bo treba v bodoče popolnoma osredotočiti vse sile za delo v matični hiši, da bo treba delati bolj

zbrano in še bolj intenzivno, bolj urejeno, tehnično, organizacijsko in administrativno bolj natančno. Umetniški in organizacijski zastoj, ki se je pojavil pod konec sezone zlasti pri Ani Karenini, in smo ga le s težavo premagali, se nikakor ne sme več ponoviti.

Poglavitna naloga za bodočnost pa je: spet strniti vse, zdaj v nekem smislu razpršene umetniške sile ansambla v enotno voljo, v intenziven umetniški ustvarjalni napor in odstraniti vse administrativne, tehnične in organizacijske, pa tudi finančne težave, ki so v minuli sezoni ovirale proces umetniškega ustvarjanja.

IV

PROBLEMI UMETNIŠKEGA ZBORA

V prvi polovici sezone je prišlo v igralskem zboru do krize, ki je grozila, da bo razbila ansambel kot umetniški organizem. Primer je dovolj znan: po dolgih in hudih bitkah je bil z našimi novimi pogodbami ohranjen umetniški zbor, ki je ostal v takem sestavu, da še ni opaziti nazadovanja, ki pa je potreben pomladitve in osvežitve.

Število članov igralskega zbora je sorazmerno nizko že v absolutnem merilu in če ga primerjamo s številom članov v ansamblih osrednjih gledališč drugih jugoslovanskih narodov. Drama SNG ima vsega 38 sistematiziranih igralskih mest. V minuli sezoni je sicer delalo v ansamblu 41 članov, toda nekateri so bili le honorarni člani. V primerjavo naj navedemo, da ima Drama Narodnega pozorišta v Beogradu 45 sistematiziranih mest za igralce, Drama Srbskega narodnega pozorišta v Novem Sadu pa do 40 igralskih mest. Uradnih podatkov o številu članov v drugih narodnih gledališčih jugoslovanskih narodov sicer nimamo, vendar se zdi, da ima Drama SNG izmed vseh najmanjše število sistematiziranih mest za igralski zbor. Po našem mnenju bo treba to stanje popraviti.

Če analiziramo število članov našega ansambla glede na starostni sestav in glede na razmerje igralcev in igralk, pa dobimo še veliko bolj neugodno sliko. Povprečna starost moškega člana znaša 46,5 let, povprečna starost ženskega člana pa 39,5 let, kar je za gledališko družino zelo visoko povprečje. To dejstvo navdaja vodstvo Drame z določeno zaskrbljenostjo, kajti cela vrsta igralcev in igralk zaradi starosti, izčrpanosti in bolezni ne zmore več v polnem obsegu opravljati svojega naporenega dela, toda prav ti igralci in igralk so zaradi izredne kvalitete in izrednega umetniškega formata nepogrešljivi, saj na njih sloni visoki, mednarodno renomirani umetniški nivo dramskega ansambla. Še hujši je položaj v perspektivi, kajti predvidevati moramo, da se bo v nekaj letih delovna sposobnost omenjenih igralcev še zmanjšala. Nujna je torej pomladitev ansambla. Treba bo najti možnosti zanj ne glede na težave in ovire, ki so se pojavile prav v zadnjem času še posebno akutno.

Voditi moramo perspektivno ansambelsko politiko in ne smemo dopustiti, da bi nas zavedla kratkovidna pomirjujoča misel: saj je trenutno še vse v redu. O pravem času je treba poskrbeti za naraščaj, ki se mora polagoma vraščati v ansambel in se pripravljati na odgovorno nalogo: da bo namreč počasi zamenjal staro generacijo in izpolnil vrzel v srednji generaciji, ki zija v ansamblu že 25 let. Tudi na tem mestu moramo ponovno spregovoriti o preobremenjenosti ansambla, toda tokrat bomo problem osvetlili z druge strani.

Ljudje izven gledališča radi očitajo igralcem in režiserjem, ki sodelujejo pri filmu, televiziji, radiu in pri drugih gledališčih, da so zaslužkarji brez umetniške morale in da v matični hiši tožijo o preobremenjenosti, drugod pa honorarno delajo veliko več.

Ni moč zanikati, da se tu in tam pojavi tudi tak nevzpodbuden primer, vendar bi bilo popolnoma zgrešeno, predvsem pa človeško in umetniško krivično, če bi to trditev posplošili.

Pri sodelovanju gledaliških umetnikov v različnih ustanovah izven matične hiše ne gre toliko za njihovo subjektivno voljo, kolikor za objektivno nujnost in za proces, ki je značilen za ves svet, ne samo za nas. Povečana proizvodnja filmskih podjetij, vse širši razvoj radija, uvedba televizije in aktivizacija ljudsko-prosvetne dejavnosti nujno terjajo sodelovanje kvalitetnih gledaliških umetnikov. Poleg tega se je pojavila v gledališčih prava gostovalna mrzlica. Povpraševanje po kvalitetnem gledališkem umetniku je danes izredno veliko in vse to nevarno rahlja vezi strnjenih ansamblov. Lahko bi rekli, da je naš čas izrazito nenaklonjen ansambelskemu gledališču, ker nalaga gledališkemu umetniku preveč nalog izven matične hiše, ga zaradi tega preobremenjuje, dekoncentrira in mu v resnici nevarno izpodkopava umetniško moralo. V tej zvezi velja poudariti, da psihoza »honorarstva« ni obvladala pri nas samo gledališkega poklica, marveč je to splošni pojav, proti kateremu so administrativni ukrepi brez moči.

Trenutno je nejasno, kako bi bilo mogoče najti uspešno sredstvo proti razkrajanju ansamblov. Administrativni ukrepi (prepoved vsakršnega sodelovanja gledaliških umetnikov izven matične hiše in podobno) so sicer možni, vendar dvomimo, da bi bili tudi koristni in da bi v resnici dosegli svoj namen.

Treba bo torej najti srednjo pot: v okviru možnosti bo treba omogočiti gledališkim umetnikom sodelovanje pri drugih ustanovah, toda potrebe teh ustanov ter možnosti matične hiše in zmogljivost umetniške ustvarjalnosti ter fizične sposobnosti gledaliških umetnikov razumno in smotrno koordinirati ter razporejati.

V

SISTEM ŠTUDIJA IN ORGANIZACIJA PREDSTAV

V minuli sezoni se je v zvezi z že omenjeno krizo igralskega zbora in v zvezi s pojavom svobodnega gledališkega poklica sprožila živa razprava okoli vprašanja, ki zadeva sistem študija in organizacijo predstav v Drami SNG. Ugotovitve, da je ansambel kot celota, in zlasti nekateri posamezniki v njem, preobremenjeni, da je nadalje v sedanjem sistemu organizacije predstav moč doseči premajhno število ponovitev iste predstave in da, končno, abonmajske obveznosti v dosedANJI meri preveč vežejo gledališče, so sprožile razmislek o tem, kako — takoj ali postopoma — uvesti nov sistem dela in organizacije predstav. Podani so bili predlogi, da naj Drama abonmaje ukine, da naj zmanjša število premier na 5 do 7 v sezoni in da naj z učinkovito propagando in reklamo pritegne novo občinstvo ter preide na sistem prostih predstav brez abonmajev. Avtorji tega predloga so se opirali v glavnem na trditve, da so abonmaji prevelika obremenitev, da preprečujejo polno izkoriščanje naštudiranih predstav, vsiljujejo pospešeni študijski tempo, kar zadeva občinstvo pa, da abonmaji združujejo v glavnem ljudi, ki prihajajo v gledališče brez izrazitega navdušenja, pač zato, ker so abonirani.

Temeljita analiza navedenega problema je pokazala, da bi bil nenadni, takojšnji prehod od abonmajskega sistema na prosti sistem za gledališče škodljiv in sicer predvsem iz naslednjih razlogov: izgubili bi sedanje abonirano občinstvo, ne da bi imeli jamstvo, da bomo vsaj v enaki, kaj šele v večji meri pridobili novo občinstvo. Izkazalo se je tudi, da abonmajska publika nikakor ni drugorazredna, marveč, da je to publika, ki je gledališču že dolga leta zvesta, ki ga ima rada in da je v njej le zelo majhno število tistih meščanskih elementov, ki prihajajo v gledališče zaradi snobizma. Ukiniti abonmajski sistem bi se torej reklo, odvzeti občinstvu določene ugodnosti, ki pa nikakor niso ugodnosti finančnega značaja, saj abonenti nimajo nobenega popusta, marveč so ugodnosti v tem, da abonentom ni treba v vrstah čakati na vstopnice. Abonmajski sistem, ki je v Ljubljani v veljavi že dolga leta, je ustvaril določeno mentaliteto in psihozo, ki je v svojem učinku in rezultatih pozitivna. Študij problema je tudi pokazal, da ima večina evropskih gledališč, ki so po položaju podobna Drami SNG, uvedene abonmajske sisteme.

Kar zadeva možnosti za dotok novega, neaboniranega občinstva, ga dopušča tudi abonmajski sistem v relativno velikem okviru. Nobena od abonmajskih predstav ni popolnoma razprodana, marveč je za prosto prodajo vedno prihranjenih 10 do 15% sedežev.

Rezultati omenjene razprave so naslednji: gledališče se je odločilo za srednjo pot; namesto 10 predstav, kolikor so jih imeli abonenti v sezoni 1956-57, smo v sezoni 1957-58 namenili abonentom samo 8 predstav. S tem smo zmanjšali abonmajske obveznosti in pritisk, ki ga te obveznosti izvajajo na tempo študija, razen tega smo pridobili več možnosti za uprizorjanje predstav izven abonmaja. V minuli sezoni smo predstave nekaj časa po premieri igrali samo za ne-abonirano občinstvo in šele, ko se je to izčrpalo, smo začeli uvrščati predstave v abonmaje. Dve od premier smo nameravali v minuli sezoni igrati samo izven abonmaja z namenom, da ju v abonma uvrstimo v prihodnji sezoni. Načrt se nam je v polni meri posrečil le z Brechtovo komedijo Svejek v drugi svetovni vojni, dočim smo drugo predstavo kombinirali na ta način, da smo lani odigrali za polovico abonmajev Millerjevo Smrt trgovskega potnika, za polovico abonmajev pa Ano Karenino, dočim bomo obe predstavi igrali po istem, toda obrnjenem ključu tudi v prihodnji sezoni.

Gre torej za preizkus, kako organsko in nesunkovito preiti od abonmajskega na prosti sistem. Na sedanji stopnji razvoja položaj še ni dovolj jasen, da bi mogli z gotovostjo trditi, kateri način je boljši. Vsekakor je poizkus minule sezone v tej smeri prinesel uspehe in pozitivne rezultate, vprašanje pa je, kako se bo stvar nadaljevala v močno izpremenjenih finančnih pogojih glede na napovedano zvišanje vstopnine.

Dosedanje izkušnje pa so nedvomno dokazale, da je Drama v lanskem poskusnem obdobju povečala število vaj za posamezne premiere in s tem storila korak k poglobitvi študija. Tendencia, ki je nujna in organska, pa je takale: še bolj poglobiti študij, še bolj povečati število vaj, postopoma še bolj prehajati od kvantitete na kvaliteto, se pravi, študirati manj, toda visoko kvalitetnih, umetniško vzornih in vrhunskih predstav, obenem pa doseči kar se da visoko število ponovitev, za kar pa je pogoj pritegnitev številnejšega novega občinstva.

PRIDOBIVANJE OBČINSTVA IZ VRST NEPOSREDNIH PROIZVAJALCEV IN MLADINE

Kot smo že omenili, je socialna struktura gledališkega občinstva z družbeno-političnega stališča pomanjkljiva. Med rednimi obiskovalci namreč prevladuje meščanski sloj, ki se mu pri sobotnih in nedeljskih popoldanskih predstavah v precejšnji in vse večji meri priključuje kmečki sloj iz okolice Ljubljane, dočim je število delavcev relativno majhno. Zaskrbljeno nad takim stanjem je vodstvo Drame SNG v začetku sezone 1957-58 pokrenilo dve veliki akciji, da bi pridobilo občinstvo iz delavskih vrst. Obrnili smo se torej neposredno na organe delavskega samoupravljanja v ljubljanskih in okoliških industrijskih podjetjih z nadrobno obrazloženim predlogom, da v sodelovanju z upravnimi odbori in delavskimi sveti teh podjetij storimo vse, da bi pridobili neposredne proizvajalce med gledališko občinstvo. Ponudili smo jim zaključene predstave, posebne abonmaje, ponudili smo jim določene ugodnosti pri prodaji vstopnic, vendar moramo žal ugotoviti, da se je ta akcija končala popolnoma brez uspeha. Obrnili smo se na delavske svete in direktorje več kot 40 industrijskih podjetij v Ljubljani in okolici, prejeli pa smo vsega 4 odgovore, in še ti 4 odgovori so bili negativni.

Nekaj več uspeha smo dosegli z drugo akcijo, ki je bila v tem, da smo ponudili industrijskim gigantom naša gostovanja neposredno v tovarnah samih. Do realizacije je prišlo samo v Litostroju, kjer smo odigrali dve predstavi. Moralni uspeh obeh gostovanj je bil zelo velik, žal pa ne tudi finančni. Obisk namreč ni bil zadovoljiv. Drama SNG je prav gotovo pripravljena doprinesiti v tej smeri določene finančne žrtve, vendar preko svojih možnosti, ki so striktno odredene s proračunom, ne more. Gostovanje konkretno v Litostroju pa je zvezano tudi s hudimi tehničnimi težavami, ker njihova zasilna dvorana nima primerne odra in ga je treba vedno na novo postavljati (tako pa bo, kot predvidevamo, tudi v vseh drugih tovarnah), razen tega so gostovanja iz zdravstvenih razlogov možna samo v zgodnji jeseni in pozni pomladi, ker v dvoranih ni kurjeno.

Veliko bolje je uspela akcija za pridobivanje mladine. Statistike zadnjih let so namreč pokazale, da je odstotek mladine, ki zahaja v gledališče, relativno majhen. Zavedajoč se nevarnosti, da bi bila mladina, ki ne zahaja v gledališče, oropana enega bistvenih kulturnih vplivov v svojem vzgojnem procesu, je Drama SNG, podobno kot industrijskim podjetjem, predlagala vodstvom vseh ljubljanskih in okoliških šol izjemne ukrepe za pridobivanje občinstva iz vrst mladine.

Solska vodstva so se našemu vabilu v dokaj velikem številu odzvala in rezultat skupnih prizadevanj so trije novi abonmaji za študente in dijake ter vrsta občasnih zaključenih predstav.

Kar zadeva abonmaje za dijake, je treba pojasniti, da ti abonmaji nišo identični z rednimi abonmaji, marveč vsebujejo v glavnem klasična, domača in tuja dramska dela.

Končno velja v tej zvezi omeniti, da je Drama SNG v minuli sezoni izvedla vrsto poskusov, kako s pojačanim propagandnim in reklamnim delovanjem pritegniti novo občinstvo. Honorarno smo angažirali referenta za reklamo in propagando, ki je kljub težavam dosegel nekaj omembe vrednih uspehov. V tem okviru omenjamo zlasti rendez-vous z občinstvom pred premiero Brechtovega Svejka v drugi

svetovni vojni in pojačano propagandno dejavnost v tisku. Finančne težave so dejavnost Drame v tej smeri začasno zavrle, vendar menimo, da bi jo bilo treba ne le nadaljevati, marveč jo še pojačati in iskati zanje nove prijeme in nove metode.

VII

GOSTOVANJA

Kot izhaja iz številnih podatkov o opravljenem delu, je Drama SNG v minuli sezoni gostovala več kot kdaj koli prej. Na področju OLO Ljubljana in v drugih krajih po republiki smo gostovali z 32 predstavami, izven Slovenije pa z 1 predstavo, skupaj s 33 predstavami. Mislimo, da je naš obseg: Maribor, Celje, Tolmin, Koper, Piran, Izola, Trbovlje, Kočevje, Kranj, Zagorje, Postojna, Polje, Litija, Črnuče, Zadvar, Vrhnika, Litostroj, Novi Sad — dovolj velik. Mislimo tudi, da bi Drama težko zmogla več gostovanj, ne da bi to šlo v škodo umetniških dosežkov in rednega dela. Vedeti moramo, da so gostovanja zelo naporna za umetniški zbor in posebno še za tehnične sodelavce, poleg tega pa zelo draga. Res pa je, da so bila povsod sprejeta kot izreden dogodek in tako je Drama SNG letos tudi v tej smeri upravičila svoje poslanstvo.

Posebej moramo omeniti gostovanje na Sterijinem pozorju v Novem Sadu, kjer smo sodelovali s krstno uprizoritvijo Zmavčeve dramske epizode V pristanu so orehove lupine. V tekmi s štirinajstimi najboljšimi jugoslovanskimi gledališči, med katerimi so bila narodna gledališča vseh jugoslovanskih narodov in osrednje Jugoslovansko dramsko gledališče iz Beograda, smo dosegli veliko jugoslovansko, pa tudi mednarodno priznanje in afirmacijo slovenske gledališke omike. Naša predstava je v Novem Sadu dobila dve veliki priznanji: proglašena je bila za najboljšo predstavo v celoti, razen tega je prejela nagrado za najboljšo režijo (režiser Slavko Jan).

Naj nam naš tisk ne zameri, če ob tej priložnosti izrazimo začudenje, da je nekaterim slovenskim kritikom lani že tretjič zmanjkalo finančnih sredstev za dnevnice v Novem Sadu prav dan poprej, preden je na Sterijinem pozorju nastopila Drama SNG.

V minuli sezoni nismo bili v tujini, pa tudi ne v Beogradu in Zagrebu, kjer nas čakajo. Ker nam italijanski konzulat ni pravočasno izdal vstopnih vizumov, se je premaknilo tudi za junij predvideno gostovanje v Trstu.

VIII

GLEDALIŠKA PUBLICISTIKA IN MEDNARODNE ZVEZE DRAME SNG

Drama SNG je tudi v minuli sezoni izdajala svoje glasilo, »Gledališki list Drame SNG«, ki je izhajal redno za vsako premiero v nakladi od 1800 do 2700 izvodov. Kot posebna priloga operne in dramske izdaje »Gledališkega lista« je v minuli sezoni izšla izjava vodstvenih organov SNG »Naši javnosti« kot odgovor na neupravičeno kritiko dela SNG. »Gledališki list« Drame SNG ima v Varšavi, Brnu, Vzhodnem Berlinu, Parizu, Londonu, Baslu in Münchenu svoje stalne tuje sodelavce, ki pošiljajo v objavo izvirna poročila o gledališkem življenju v svetu.

Sredi sezone 1957-58 je izšlo »Linhartovo izročilo«, ki ga je Drama SNG izdala v počastitev 200-letnice rojstva A. T. Linharta. Izdajo je finančno omogočil republiški SKP z dotacijo iz fonda za založništvo in iz fonda za pospeševanje kulturne dejavnosti.

Del kritike je knjigo sprejel neugodno. Tudi sami z zunanjo opremo in z vsemi prispevki nismo povsem zadovoljni; radi bi izdali boljšo knjigo. Na kritiko prispevkov bo odgovoril Filip Kalan. Za nas pa je bilo od vsega začetka jasno, da naj bo »Linhartovo izročilo« zgodovina osrednjega slovenskega gledališča od začetka do današnjih dni — torej zgodovina Drame SNG. Nikakor nismo imeli namena, izdati zgodovino slovenske gledališke omike kot celotnega organizma. Toliko v pojasnilo vsem ostalim mlajšim gledališčem.

Drama SNG je bila tudi v minulih sezonah v študijskih in posvetovalnih stikih s številnimi tujimi nacionalnimi gledališči, gledališkimi inštituti, gledališkimi založbami, muzeji in z uredništvu strokovnih gledaliških tiskov. »Gledališke liste« in vse druge občasne publikacije Drame SNG smo pošiljali v tujino v zamenjavo 110 ustanovam. Zastopane so vse evropske države razen Turčije, Spanije, Albanije in Portugalske. Sodelovali smo tudi s številnimi institucijami v ZDA. Vse te ustanove so prejele tudi »Linhartovo izročilo«, kar je za mednarodno afirmacijo slovenskega gledališča tem pomembnejše, ker vsebuje knjiga povzetke v treh svetovnih jezikih. Medtem so izšle številne kritike »Linhartovega izročila« v tujem strokovnem tisku. Vse te kritike so pozitivne.

V tem okviru moramo omeniti še razstavo »Shakespeare v angleškem gledališču«, ki smo jo pod konec lanske sezone pripravili ob pomoči Britanskega sveta in SKP LRS — ter gostovanje režiserja Drame SNG Franceta Jamnika v londonskem gledališču Theatre Workshop z režijo Pirandellove komedije »Človek, zver in krepost«.

IX

NAČELA REPERTOARNE POLITIKE DRAME SNG

Če sedaj po pregledu dela preidemo na načrte za prihodnje delovno obdobje, menimo, da je treba glede na dejstvo, da so bili medtem izvoljeni ali imenovani novi osrednji vodstveni organi Slovenskega narodnega gledališča, v glavnih potezah podati načela repertoarne politike Drame SNG.

Sredi prvega desetletja po osvoboditvi se je izoblikovala na Slovenskem povsem nova gledališka situacija: poleg ljubljanskega in mariborskega narodnega gledališča so zrastle v večjih mestih nove gledališke institucije, tako rekoč iz nedrj Drame SNG pa se je rodilo v glavnem mestu Slovenije še eno poklicno gledališče, Mestno gledališče ljubljansko.

Ne glede na dejstvo, da so bila med tem tri od novih gledališč zopet ukinjena, sta se v novi situaciji in v novih pogojih spremenili vloga in pomen osrednje Drame v slovenski gledališki omiki.

Odprla so se vprašanja repertoarne in stilne diferenciacije posameznih gledaliških ustanov. Drama SNG se je morala v novem položaju prva opredeliti glede na svoj zgodovinski razvoj, glede na kulturno dediščino, ki jo je prevzela, glede na posebno poslanstvo, ki ga je s tem sprejela v svojo umetniško in kulturno dolžnost, in končno glede na dejstvo, da jo je novi položaj razbremenil za vrsto nalog, ki so jih prevzeli mladi teatri, v sami Ljubljani zlasti Mestno gledališče

ljubljsko, v zadnjem času pa tudi poplava priložnostnih eksperimentalnih gledališč.

Položaj in funkcijo Drame SNG ter naloge in smotre njene gledališke politike in s tem njeno umetniško, idejno in estetsko smer ter njene izjemne, specifične poteze bo moč določiti na osnovi splošno veljavnih načel, toda tudi ob upoštevanju posebnih pogojev časa in kraja.

Izidimo iz nespornega dejstva, da je Drama SNG osrednje in reprezentativno dramsko gledališče slovenskega naroda. Osrednje po lokaciji, a še bolj po zgodovinskem razvoju, po vsebini, po umetniški potenci — in reprezentativno ne zgolj formalno, zaradi lokacijskega in zgodovinsko-razvojnega privilegija, marveč po kvaliteti, širini in globini repertoarja, po umetniški ravni izvedb in po sposobnosti, da pred svetom pokaže umetniško najbolj zrele gledališke stvaritve.

Ali: tako bi vsaj moralo biti.

Nekateri gledališki teoretiki so na osnovi teh dejstev postavili trditev, po kateri je reprezentativnost osrednjega slovenskega dramskega gledališča v tem, da uprizarja samo ali v veliki večini domačo in tujo klasiko. Neredko je slišati ali brati formulacijo, da naj postane slovenska Drama slovenska Comedie ali slovenski Burgtheater, ali točneje, ekvivalent tema dvema gledališčema.

Poleg tega da ta in taka zahteva ne upošteva dovolj bistvenih, splošnih in posebnih nalog gledališča v našem času, razkriva tudi določene zmote v ocenjevanju vsebine in funkcije obeh omenjenih gledališč.

Ne glede na to, da ne Comedie ne Burg nista taki, kakršni nam nekateri površni poznavalci radi postavljajo v vzgled in pridno posnemanje, pa je zahteva, naj bi se repertoarna in izvajalska fiziognomija slovenske Drame oblikovala po njunem vzoru, neizvedljiva, kajti za to kratko in malo nimamo ne notranjih ne zunanjih pogojev.

Notranjih: slovensko gledališče je razmeroma še zelo mlado, njegova zgodovina ne do kraja raziskana, gradiva za domači klasični repertoar pa imamo sorazmerno malo.

Zunanjih: dvomilijonski narod, katerega kulturno središče je mesto z niti ne 200.000 prebivalci, tako ozko specializiranega gledališča zaradi ekonomskih razlogov ne prenese.

Izjemna vloga Drame SNG v slovenski gledališki omiki mora torej zaradi navedenih dejstev rasti iz drugih osnov in iz drugih kvalitete.

Najprej iz tistih, ki so za sleherno gledališče primarna, bistvena, osnovna in odločilna: da je namreč gledališče najbolj živa, najbolj pogumna in prva umetniška tribuna vsakega naroda.

Izhodiščna točka naše repertoarne politike je v naslednjem spoznanju: vsaka gledališka predstava, ki ali strahotno ne pretrese gledalcev bodisi z živim, novim, bolečim življenjskim problemom sodobnosti, bodisi z usodnim, pomembnim, občečloveškim, nadčasovnim problemom v klasičnih delih, ali jih ne sprostí v razigran in zdrav smeh, ali pa z drzno, tvegano kritiko in satiro ne izzove revolta in ostrih reakcij — je odveč, je celo škodljiva, in zanjo je škoda časa, dela in gmotnih sredstev. Z drugimi besedami: sleherna predstava, od katere odhajajo gledalci mlačni in zdolgočaseni, sleherna predstava, ki ne povzroči ali vala navdušenja ali vala ogorčenja, pomeni polom. Če bi se hoteli izraziti drastično: vsaka gledališka predstava mora biti ali zasuta z aplavzom in navdušenjem, ali pa mora biti izžvižgana.

Tu je nakazana pot do živega gledališča, v katerem bo gledalec začutil utrip svojega časa, v katerem bo našel svoje probleme, svoje bolečine, pa tudi svoje veselje in svoj sproščeni smeh. Tudi smeh. Kdor se bori proti vedri in lahkotni komediji v našem repertoarju, dela silo naravi človeka in življenja, poleg tega pa izpričuje zelo togo in enostransko gledanje na funkcijo gledališke umetnosti ter slabo znanje gledališke zgodovine.

Nadaljnji element, ki vodi k reprezentativnosti osrednje slovenske dramske hiše, mora biti širina repertoarja. Na dlani je namreč, da bomo pri nas morali zaradi posebnih pogojev glede na velikost področja, za katerega igramo, glede na število prebivalstva itd. ostati pri tipu izrazitega repertoarnega gledališča, se pravi, pri gledališču z eklektičnim repertoarjem. Razpon tega repertoarja pa mora biti čim širši. Repertoarni lok naj bo zakoreninjen v domači in tuji klasiki, nakar naj se preko preizkušenih tehtnih sodobnih, spet domačih in tujih, del boči tudi v območja najnovejših dosežkov evropske in izven-evropske dramatike. Občinstvo moramo seznanjati z vsem, kar se pomembnega v gledališkem svetu dogaja. Kulturna izolacija vodi v zaostajanje in v otepanje z mlino na veter ali z nevarnostmi, ki jih bo dovolj razgledano občinstvo znalo zrelo zavrniti. Toda prav je, da jih spozna.

Tako bo, zakoreninjen v nacionalni gledališki omiki in v koraku s svetovno sodobno dramatiko tehtnega in lažjega komedijskega značaja, repertoar osrednjega slovenskega gledališča sicer eklektičen, ker drugačen zaradi objektivnih pogojev ne more biti, a zaradi širine, seve širine na osnovi kvalitete, reprezentativen v plemenitem pomenu besede.

Tretji element je posebna naloga in posebna dolžnost, ki jo ima osrednje gledališče do domače dramatike, tako klasične kot izvirne.

Glavne značilnosti, ki opredeljujejo smer repertoarne politike Drame SNG, so torej tele:

- a) izjemno strogi estetski in idejni kriteriji kot osnovni pogoj vrhunske umetniške kvalitete repertoarja in izvedb;
- b) izjemna širina repertoarja, izjemen razpon med klasiko in med najnovejšimi sodobnimi dosežki svetovne dramatike;
- c) izjemne dolžnosti in izjemen odnos do slovenske klasike in do izvirne slovenske dramatike.

X

SEKUNDARNI ELEMENTI, NA KATERIH TEMELJI REPERTOARNI NAČRT

Pri sestavljanju repertoarnega in delovnega načrta pa je poleg načelnih smernic treba upoštevati tudi vrsto objektivnih, konkretnih organizacijskih, gospodarskih in drugih determinacij, ki bi jih bilo moč razvrstiti v naslednje skupine:

a) občinstvo: število, njegov socialni sestav, njegova izobrazbena stopnja, družbena zavest, stopnja umetnostne, estetske, etične vzgoje ter umetniške sprejemljivosti občinstva;

b) želje občinstva;

c) zmogljivost ansambla: možnost vzporednih zasedb; enakomerna razporeditev dela, možnost temeljitega študija;

d) razpoložljiva dela, ki bi ustrezala vsem načelnim in konkretnim zahtevam;

e) tehnična, finančna, časovna in organizacijska zmogljivost gledališča.

V okviru tega poročila se ne moremo spuščati v nadrobno razčlenbo navedenih elementov.

XI

REPERTOARNI NAČRT

Zvestoba načelom repertoarne politike in nujno upoštevanje konkretnih pogojev in možnosti sta torej osnovni danosti, med katerima je bilo treba najti stične točke in na tej osnovi sestaviti repertoarni načrt.

Po nadrobnih posvetih z umetniškim svetom je ravnateljstvo Drame sprejelo naslednji repertoarni načrt:

I. REDNI REPERTOAR

A. Slovenska dramatika:

1. Ivan Cankar: Za narodov blagor

B. Svetovna klasika:

2. William Shakespeare: Henrik V. (v predelavi Mateja Bora)
3. Friedrich Schiller: Don Karlos

C. Sodobna svetovna dramatika:

4. Jean Paul Sartre: Nekrasov
5. Vladimir Majakovski: Velika žehta
6. Tennessee Williams: Orfej se spušča
7. John Osborne: V gnevu se ozri
8. Otto Leck Fischer: Prosti dan
9. Samuel Beckett: Čakajoč na Godota

D. Jugoslovanska dramatika:

10. Marin Držić-Mirko Rupel: Boter Andraž

E. Mladinska dramatika:

11. Sergej Mihalkov: Sombrero

II. REPERTOARNI STUDIO DRAME SNG ZA IZVIRNO SLOVENSKO DRAMATIKO

Izvirna domača dramatika:

1. Ferdo Kozak: Punčka
2. Dominik Smole: Groteska brez odmora

Osrednji, redni del repertoarja vsebuje po utrjenih repertoarnih načelih domačo in tujo klasiko ter moderne dosežke svetovne dramske književnosti, ki izpričujejo trajnejšo gledališko ali slovstveno vrednost. V območju sodobnih del smo letos usmerili poudarek v družbeno kritično in satirično smer.

Z novo sezono smo opustili eksperimentalno repertoarno skupino in sicer zategadelj, ker je triletna pobuda Drame SNG v tej smeri odigrala svojo vlogo. Po naši pobudi so se pojavili v Ljubljani številni priložnostni eksperimentalni odri, ki so prevzeli te vrste repertoarne naloge.

Namesto eksperimentalne repertoarne skupine pa smo formirali REPERTOARNI STUDIO DRAME SNG ZA IZVIRNO SLOVENSKO DRAMATIKO. V tem okviru bomo uprizarjali izvirna domača dela, kolikor nam bodo dopuščale ansambelske, časovne in finančne

možnosti. Najbolj uspela predstava iz te skupine bo pozneje prešla v redni osrednji repertoar.

Nadrobno ne moremo utemeljevati posameznih del, ker bi to preseglo okvir poročila. Za vsa sprejeta dela imamo možnost dobrih zasedb in nobeno od del ne presega ansambelske, tehnične, finančne zmogljivosti gledališča. Glede na estetske in idejne, gledališke in slovstvene kvalitete del smo prepričani, da ustrezajo načelnim zahtevam repertoarne smeri in da so za naše občinstvo primerna.

Številčno ostajamo na istem kot v lanski sezoni, se pravi, da bomo od navedenih del naštudirali najmanj 9 premier (8 + mladinska 1). V abonma bomo uvrstili 8 del in sicer 6 od novih premier, 2 pa od lanskih premier (Svejk v drugi svetovni vojni, Ana Karenina ter Smrt trgovskega potnika, prvo za vse abonmaje, drugi dve kombinirano: vsako za polovico abonmajev). Dve od novih premier bomo igrali samo za izven abonmaja in prideta v abonmajski repertoar v sezoni 1959-60.

XIII

INVESTICIJE IN TEHNIČNI PROBLEMI

Stanje dramskega posloplja in njegove neposredne okolice je tako, da ne ustreza več niti najnujnejšim zahtevam gradbenih in varnostnih predpisov ter spravlja v resno nevarnost redno gledališko delo. Poglaviti razlog za tako stanje je starost dramskega posloplja, dalje dejstvo, da že desetletja ni bila izvedena potrebna rekonstrukcija, in končno dejstvo, da Drama SNG zadnja leta ni dobila skoraj nobenih sredstev niti za najnujnejša popravila.

Naj navedemo samo nekatere primere: električna napeljava je zastarela. Zaradi preobremenjenosti prihaja malodane pri vsaki predstavi do prekinitve toka. Slabo delujejo napeljave in aparature, zlasti tonska naprava in ojačevalec, za katerega nimamo nobene rezerve in se zato dogaja, da cele predstave teko brez zvočnih in glasbenih efektov, dasi so ti glasbeni efekti sestavni del predstav. Kvaliteta predstav ob tem nujno pada. Iztrošene so tudi vse ostale instalacije v hiši, zlasti naprava za dviganje in spuščanje železne zavese. V zadnjem času skoraj ni predstave brez hudih tehničnih motenj, ki jih povzročajo slabe in izrabljene naprave.

Nadalje: stoli v avditoriju so razmajani in njihovo škripanje moti predstave, prevleka na sedežih je uničena. Isto je s tapetami. Avditorij cela desetletja ni bil prebarvan. Se huje je s tlakom na hodnikih in v dvorani: gumijasta prevleka odstopa od kamnitega tlaka in kljub vsakodnevni popravilom so obiskovalci na takem tlaku v stalni nevarnosti.

Telefonska centrala je izrabljena in se dnevno kvari, tako da je gledališče skoraj vsak dan za nekaj ur brez telefonske zveze.

Nemogoč je dostop v gledališče. Obiskovalci prihajajo v dramsko hišo po netlakovanem platuju in prinašajo vanjo na kupe blata in gramoza.

Z urbanističnega in estetskega stališča je okolica dramske hiše eno najbolj neurejenih in zapuščenih območij Ljubljane, kar je nekaj docela nevzdržnega in o čemer je bilo ponovno zelo kritično govora na zborih volivcev in v tisku.

Zaskrbljeno zaradi opisanega stanja in zaradi neprestanih motenj, ki že groze, da bodo onemogočile redno in uspešno gledališko delo, je

ravnateljstvo Drame prosilo SKP OLO Ljubljana, naj imenuje komisijo strokovnjakov, ki bo pregledala hišo in predlagala ustanoviteljema vsaj tista popravila, ki so za redno delo Drame brezpogojno potrebna.

Komisija je ugotovila, da je stanje dramske hiše v resnici katastrofalno in predlagala ustanoviteljema popravila ter rekonstrukcijo hiše kot neodložljivo nujnost.

ZAPISNIK KOMISIJSKEGA PREGLEDA SE GLASI:

»Na pobudo direktcije SNG Drame z dne 23. januarja 1958 je tajništvo za kulturo OLO Ljubljana sklicalo poseben komisijski ogled za ugotovitev stanja v poslopu dramskega gledališča tako v notranjosti kot v zunanosti. Ogled se je vršil 14. februarja 1958, katerega so se udeležili naslednji tovariši:

za Sekretariat za kulturo in prosveto LRS Delkin Marija;

za Tajništvo za kulturo OLO Ljubljana načelnik Miklavič Zvone in Flegar Stane;

za ObLO Ljubljana center, oddelek za komunalne in gradbene zadeve gradbeni inšpektor Arhar Božo;

za Tajništvo za notranje zadeve OLO Ljubljana Bedrač Janko;

za Tajništvo za zdravstvo OLO Ljubljana Uzelac Marija;

za Tajništvo za komunalne zadeve OLO Ljubljana in elektroenergetsko inšpekcijo inž. Poženel Radivoj;

za Direktcijo Drame SNG direktor Slavko Jan s svojimi sodelavci.

Ugotovi se, da je h komisijskemu ogledu vabljen tudi načelnik Tajništva za urbanizem inž. Josip Černivec, ki se pa iz neznanih vzrokov komisijskega ogleda ni udeležil.

Komisija si je ogledala notranjost in zunanost zgradbe ljubljanske Drame ter ugotovila naslednje stanje:

1. Ugotovilo se je, da je v gradbenem smislu stanje tako kot ga je opisala Direkcija Drame SNG v svojem že zgoraj omenjenem dopisu oziroma predlogu, katero poročilo je sestavni del tega zapisnika. Posebno pa je ugotovljeno, da ni dokončno urejen oder s stranskimi prostori, t. j. garderobe in drugo. Nadalje je dotrajala v celoti centralna kurjava ter vsa oprema avditorija, ki je iztrošena. Streha je potrebna večje predelave ter rednega vzdrževanja. Okolica Drame ni urejena, to sta oba parka ter sam vhod.

2. Obtežba z ozirom na elektriko je narasla v zadnjih desetih letih na 100 kW, zato je nujno potrebno, da si gledališče oskrbi nemoten vir električne energije. V poštev pride lastna transformatorska postaja. Regulator na odru je z ozirom na tolikšno preobtežko prešibak in ga je treba temeljito izpopolniti. Glavni razdelilnik je treba izpopolniti za nove priključke, ki so predvideni z dozidavo stranskih prostorov.

3. Cel objekt, in to njegova zunanost kot notranjost je potreben v sanitarno-higienskem pogledu generalne asanacije. Objekt že desetletja ni bil prebeljen, zato na več mestih odpada omet v slojih, po stenah in stropovju so vidni znaki raznih zamakanj, defektne in iztrošene instalacije, nujno je potreben oljnati oplesk vseh lesenih delov objekta. Razni pomožni prostori so pomanjkljivi, ogrevanje nekaterih prostorov pomanjkljivo, isto velja za ventilacijo prostorov. Kar se tiče notranje opreme, je absolutno dotrajala, iztrošena in že predstavlja kulturno oporečnost, predvsem to velja za asanacijo tapet in sedežev. Tudi razporeditev in funkcionalnost posameznih prostorov ni urejena.

4. Za zagotovitev boljše požarne varnosti je potrebno:

- a) napraviti na odru ognjavarna tla;
- b) nad odrom montirati pol avtomatsko Sprikler napravo, s katero bi se v potrebi med drugim tudi ustvarila pred železno zaveso vodna zavesa za zaščito avditorija;
- c) pristopiti k ureditvi dvigalne naprave za železno zaveso, ki je dotrajala;
- d) urediti avtomatsko telefonsko zvezo, s poklicno gasilsko četo (sedaj induktorska);
- e) montirati na galeriji ali balkonu opozorilni zvočnik za publiko (v primeru požara itd.);
- f) povezati biljeterje na balkonu in galeriji z interno telefonsko zvezo;
- g) pri glavnih vhodnih vratih za osebje preurediti sedanji vetrolov zaradi lažjega prestopa in izhoda iz stavbe.

5. Zaključek.

Glede na gornje ugotovitve stanja, ki ga ne prikazujejo v taki podrobnosti, da bi bilo iz njih možno ugotoviti vse nujne potrebe asanacije in rekonstrukcije, je nujno potrebno, da se k vsem tem splošnim ugotovitvam izdela podroben investicijski program s poprejšnjo lokacijsko obravnavo ter po odobritvi tega pristopiti k izdelavi izvršilnega načrta.

Komisija ugotavlja, da so predvsem nekatera dela n. pr. poprava strehe, ureditev avditorija, ureditev instalacijske naprave itd., da so ta dela nujno nujno potrebna in da je k temu takoj pristopiti v izogib hujšim posledicam in večji škodi, ki se od dneva večja in tudi zelo ovira redno poslovanje gledališča.

Prebrano in zaključeno.

Ljubljana, 14. februarja 1958.

Podpisi:	Arhar Božo l. r.	Delkin Marija l. r.
	Bedrač Janko l. r.	Miklavič Zvone l. r.
	Inž. Poženel Radivoj l. r.	Flegar Stane l. r.
	Uzelac Marija l. r.	Jan Slavko l. r.

Drama je pri Splošnem projektivnem biroju v Ljubljani naročila načrte za obnovo notranjosti, ki so bili končani 28. julija 1958. Proračun za vsa dela znaša 29,835.443 din. Načrti za obnovo notranjosti so torej tu in zdaj je pred nami borba za odobritev investicijskega kredita.

Kar zadeva po prvi fazi prekinjeno prezidavo in modernizacijo dramske hiše, šteje vodstvo Drame za svojo dolžnost, da organa delavskega samoupravljanja in družbenega upravljanja SNG opozori na nujnost, da se začeta dela vsaj v doglednem času nadaljujejo.

XIV

FINANČNI IN ORGANIZACIJSKO-VODSTVENI PROBLEMI

Organizacijsko-vodstvena struktura Slovenskega narodnega gledališča je bila leto dni v nasprotju z določili zakona o gledališčih. Tako je SNG še danes brez statuta in v pretekli sezoni je bilo zaradi nejasnosti in neurejenosti v kompetencah in odnosih težko voditi ustanovo, kot je Drama SNG. Do neljubih nejasnosti je žal ponovno prihajalo med glavnim tajništvom in ravnateljstvom Drame SNG.

V minuli sezoni so v SNG mnoge odločitve, med njimi važne, čakale in se odlašale do imenovanja ustreznih organov. Vse to pa se je zgodilo prepozno in se že danes maščuje. Težko je bilo o pravem času pripraviti vse potrebno za novo sezono, katere načrte osrednji vodstveni organi sprejemajo in potrjujejo šele v času, ko na primer v Drami delo po teh načrtih že s polno intenzivnostjo teče. Ugotoviti moramo nadalje, da po preteku polletne proračunske dobe še nimamo notranje razdelitve poročila, da sicer tečejo finančni zapiski ločeno za Dramo, Opero in Delavnice po mesečnih pregledih, vendar dejanske finančne situacije ne poznamo. Zavita je v molk in niti potrebni uvodni razgovori z glavnim tajništvom niso začeti. V tej zvezi bi radi podčrtali, da je finančna samostojnost na osnovi dosedanje razdelitve odstotkov med Dramo, Opero in Delavnicami osnovna zahteva vsakega vodstva Drame in vsakega njenega člana. Motijo se tisti glasovi, ki bi v tej točki na katerikoli način skušali spremeniti odstotke na škodo Drame. Naleteli bodo na strnjen kolektiv Drame, ki bo znal odgovoriti z dejstvom, da je to razmerje praktično in veljavi v glavnem že od leta 1945 in da si ni Drama na škodo kogarkoli pridobila ničesar. Mislimo, da je potrebno, da pride notranja finančna delitev v statut SNG ali pa bo potrebna borba za poseben in samostojen proračun Drame SNG.

Pred Slovenskim narodnim gledališčem kot celoto stoje, enako kot pred Dramo SNG, številne nove naloge. Prinesel jih je novi finančni položaj in potrebni bodo skrajno intenzivni skupni naporji vseh vodstvenih organov, da bo mogoče te naloge uspešno in pravilno rešiti.

Ljubljana, 1. septembra 1958.

Ravnatelj Drame SNG:
Slavko Jan l. r.

UPRIZORITVE CANKARJEVE KOMEDIJE „ZA NARODOV BLAGOR“ med obema vojnama

Cankarjeva smrt, obnovitev slovenskih gledališč in splošne spremembe v slovenskem življenju so po prvi svetovni vojni narekovale novo razmerje do Cankarja in njegovih del. Prvačil je pri tem Trst s svojim novim gledališčem pod vodstvom Milana Skrbinška, ki je aprila 1919 onod uprizoril Cankarjevo komedijo »Za narodov blagor«. Uprizoritev je bila tretja predstava v ciklu slovenskih izvirnih dram in je razodevala veliko ljubezen mladega rodu do najizrazitejših Cankarjevih slovstvenih del. V Ljubljani je prišla komedija »Za narodov blagor« na vrsto šele v začetku sezone 1920/21 v Sestovi režiji in pod dramaturškim vodstvom Otona Zupančiča, ki jo je ob vsej slabotni igralski postavitvi uvedel kot pronicljivo Cankarjevo prekucsko komedijo, ki ji gospoduje miselno prodirni Sčuka in ji po svoji vlogi nakazuje možnost trdne igralske realizacije. V obdobju, ki smo si ga vzeli kot okvir, so v Ljubljani uprizorili komedijo še dvakrat: 1926/27 v režiji Milana Skrbinška in 1936/37 v režiji Bojana Stupice. V istem času so jo uprizorili v Slovenskem gledališču v Mariboru v štirih sezonah: 1921/22 v režiji Milana Skrbinška, 1926/27, 1932/33 in 1940/41 pa v treh režijah Jožeta Koviča. Vse te različne postavitve so razodevale

velik napor, kako se s preprostimi sredstvi in načini prvinega igralskega oblikovanja približati jedru Cankarjeve komedije in jo izoblikovati z razpoložljivo oblikovalno silo naših igralcev do viška sodobne ravni slovenskega gledališča iz časovnega pojmovanja Cankarjeve umetnine.

Poleg poklicnih gledališč so v obdobju med obema vojnama po Cankarjevi komediji »Za narodov blagor« zlasti posegali ljubiteljski odri in različne podeželske družine, ki so se jim pridruževale podobne skupine v slovenskih čezmorskih kolonijah, zlasti v Ameriki. Nekaj let po prvi svetovni vojni si je slovensko dijaštvo nadelo nalogo, da popularizira Cankarjeve drame in je z nekaterimi uprizoritvami komedije »Za narodov blagor« skušalo vzpodbudno vplivati na oblikovanje novega političnega mišljenja.

Splošno izpremenjeno razmerje do Cankarjevega dela je pospeševalno vplivalo tudi na gledališča po vsej Jugoslaviji, ki so si nekaj časa vneto prizadevala, da se s svojimi postavitvami oddolžijo Cankarjevemu geniju, s čimer so hotela vzpodbudno razširjati kulturni domet jugoslovanskih dramskih del. Uprizoritve nekaterih Cankarjevih dram v različnih jugoslovanskih gledališčih so k temu delno pomagale. Vendar v prvem desetletju med obema vojnama ni prišla na nobenem jugoslovanskem odru zunaj Slovenije do svoje posebne jugoslovanske oblike Cankarjeva komedija »Za narodov blagor«. In še v drugem desetletju, potem ko je z njemu lastno slikovitostjo povzel vprašanje uprizarjanja slovenskih dramskih del v hrvaških in srbskih gledališčih Ciril Debevec, se je kljub večkratnim prevodom pojavila ta slovenska komedija le v dveh gledališčih zunaj Slovenije, v Sarajevu in Zagrebu.

V mladem gledališču v Sarajevu, ki se je pod začetnim vodstvom Branislava Nušića komaj dobro ustalilo, je uprizoritev Cankarjeve komedije »Za narodov blagor« nedvomno posredoval slovenski igralec in režiser Rade Pregarc, ki je prišel v Sarajevo iz Splita. Komedijo je sam prevedel in režiral s prvo predstavo 24. februarja 1934. Med slovenskimi igralci je v njej z manjšo vlogo sodeloval samo Miro Kopač, medtem ko je vlogo Helene kreirala Draga Stiplošek-Pregarčeva, ki ji jo je kritika štela med njene najboljše. Ščuko je igral Biluš, Katarino pa tudi pri nas znana ruska igralka Lidija Mansvjetova. Komedijo so uprizorili na čast 15-letnice Cankarjeve smrti in je pri uprizoritvi sodeloval sarajevski Slovenski klub s tajnikom Držajem, ki je predaval o snovi »Cankar in mi«, in z mešanim pevskim zborom. Komedija je napravila na navzoče močan vtis, nabita hiša je pazno sledila predstavi, navzoči so bili celo zastopniki diktatorske oblasti. V napačnem pojmovanju so si razlagali žolčno Cankarjevo satiro kot zasmehovanje pravkar zatrnega jugoslovanskega parlamentarizma, ne da bi predrl do globljih korenin Cankarjevega satiričnega dela. To ni bilo prvo Cankarjevo dramsko delo, ki so ga uprizorili v sarajevskem gledališču, toda v zmotnem pojmovanju, da gre za aktualno politično snov, ki bi se pri nepoučenih mogla tolmačiti kot zavračanje demokratičnih političnih svoboščin, namesto kot obsodba določene metode politične dejavnosti, so gledališče pri komediji »Za narodov blagor« docela napolnili, medtem ko so v sezoni 1922/23 pri uprizoritvi farse »Pohujšanja v dolini Sentflorjanski« v istem gledališču med sedeži zevale praznine.

Neposredno za sarajevsko uprizoritvijo je Cankarjevo komedijo »Za narodov blagor« uprizorilo Hrvaško narodno gledališče v Zagrebu

s prvo predstavo 27. aprila 1934. Lepak ni navajal prevajalca, iz poznejše polemike je sledilo, da je komedijo najprej prevedel prof. Žimbrek, na podlagi njegovega prevoda jo je nato prevajal Tanhofer, ki mu je pri tem pomagal slovenski igralec Janko Rakuša. Režiral je Hinko Nučič in zasedel vloge z odličnimi hrvaškimi igralci. Med slovenskimi igralci sta sodelovala Vika Podgorska z odlično kreacijo Helene in Janko Rakuša z manjšo vlogo. Grudna je odlično podal Dubravko Dujšin, Šuko Vjekoslav Afrić, Mrmoljevko je igrala Nina Vavra, Siratko pa Ljubiša Jovanović itd.

Uprizoritev je pomenila senzacijo in je vplivala na gledališko občinstvo z docela druge plati kot pa uprizoritev komedije v Sarajevu. V Zagrebu je zlasti mlajše občinstvo poprijelo Cankarjeva gesla in se jim živahno odzvalo z odobravanjem, ki je bilo skoraj demonstracija. Po reprizi je zato prišla policijska prepoved, ki je več ko za tri leta onemogočila uprizoritve te komedije v Zagrebu. Navzlic temu so znali gledališki poročevalci ondotnih dnevnikov v svojih poročilih marsikaj povedati, kar je tolmačilo vsebinsko jedro komedije, ki so ji pa zaradi nekaterih razvlečenih prizorov in samogovorov očitali v tem pogledu zastarelost, režiserju, ki se je strogo držal Cankarjevega besedila, pa negibčnost, ker ni nekaterih prizorov krajšal odnosno prilagodil režijskim pogledom poročevalcev.

Sele oktobra 1937 so komedijo v istem gledališču uprizorili vnovič z delno izpremenjeno zasedbo, pa še vedno v isti Nučičevi režiji, četudi je bil prvotno določen za režiserja dr. Bratko Kreft, kakor je to razkrila polemika v letu 1934, ki bi bil na ta način prišel do svoje prve režije enega izmed Cankarjevih dramskih del, dosihmal mu odtegovanih. Ponovitev komedije ni prinesla novosti v predvajanju, celo prvotni režijski koncept je po mnenju kritike razpadel in zato ponovna uprizoritev ni kazala prvotne monolitnosti. Vendar pa je seznanjala nove skupine gledališkega občinstva hrvaškega glavnega mesta s Cankarjevo dramatiko, katere vsebina se je tudi ondod pokazala kot privlačna.

Obdobje med obema vojnama ne izkazuje številnih uprizoritev Cankarjeve komedije »Za narodov blagor«. Vendar so tudi te uprizoritve dokazale življenjskost Cankarjeve dramatike, med katero je prav komedijo »Za narodov blagor« dokaj ponesrečeno obravnavala Milena Jovanović 1932 in jo skušala primerjati z Gogoljevim »Revizorjem«. Pokazalo se je, da taka primerjava ne drži, ker sta jedri obeh komedij različni, kolikor so pač bile različne usode oseb v Gogoljevskem času in okolju ter oseb v Cankarjevem času in našem vzdušju.

jt

10 tableta

Phenalgol

PROTIV BOLOVA

„Lek“ LJUBLJANA Odobr. KZL: 373/54

Dobite ga v vsaki lekarni!

PRAVA NEGA

Narta

NAJBOLJŠI PRIJATELJ

TOVARNA KOVINSKE EMBALAŽE - LJUBLJANA

Izdelujemo tudi pribor za avtomobile in kolesa, in sicer avtomobilske žaromete, velike in male, zadnje svetilke, stop-svetilke, zračne zgoščevalke za avtomobile in kolesa ter zvonce za kolesa. Izdelujemo tudi pločevinaste litografirane otroške igrače.

proizvaja vse vrste litografirane embalaže — kot embalažo za prehranbeno industrijo, gospodinjsko embalažo, bonboniere za čokolado, kakao in bonbone ter razne vrste litografiranih in ponikljanih pladnjev. Razen tega proizvajamo električne aparate za gospodinjstva kot n. pr. električne peči.

CENTRALNA PLESNA ŠOLA ZA DRUŽABNI PLES

Ljubljana, Petkovoškovo nabrežje 35

*Redni začetniški, nadaljevalni, izpopolnjevalni
in tekmovalni tečaji*

*Posebni tečaji za starejše osebe, kakor tudi
za dijake — študente*

Informacije na telefon: 21-881

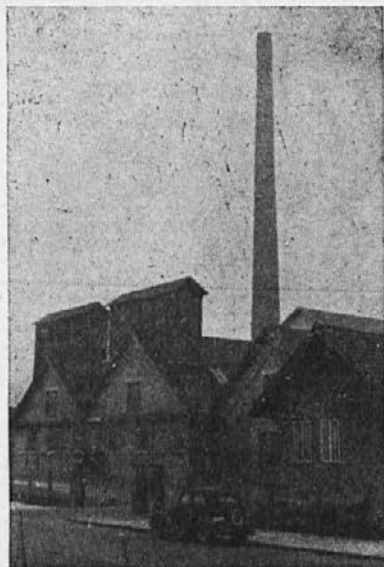
POUČUJE MOJSTER JENKO

Vpisovanje vsak dan od 17. do 21. ure

„SOČA“ - FESTIVALNA DVORANA

Vsako soboto od 20. do 24. ure plesni večer — dancing
Rezervacije miz na telefon: 21-768

Vsako nedeljo od 18.—22. ure nedeljski ples za mladino

Tovarna kleja

LJUBLJANA

ŠMARTINSKA 50

Telefoni: 30-368 in 30-611

Brzjav: »OSSA«

Proizvaja:

kostne in kožne kleje, želatino tehnično in prečiščeno, tehnične maščobe, gnojila in krmila

Prijavite pravočasno svoje potrebe, ker vas med letom zaradi omejene proizvodnje ne bomo mogli upoštevati

IEV · LJUBLJANA

INDUSTRIJA ZA ELEKTROZVEZE

JUGOSLAVIJA

PROJEKTIRAMO

RAZVIJAMO

DOBAVLJAMO

kratkovalovne in ultrakratkovalovne sprejemno-oddajne aparature, aparature za usmerjene brezžične zveze, televizijske naprave, elektronske merilne in kontrolne instrumente, naprave za regulacijo in napajanje, sestavne dele za radio in elektrotehniko, VF keramiko, magnete, ferite, vse vrste avtomobilskih in miniaturnih žarnic, fotocelice, izolacijske in zaščitne mase ter metalizacijske in VF izolacijske lake.

INDUSTRIJA ZA ELEKTROZVEZE

Ljubljana — Jugoslavija

TRGOVSKO PODJETJE

Svila

(BIVSI URBANC)
v Ljubljani
pri Prešernovem
spomeniku

priporoča
obiskovalcem
gledališča
svoje bogate
zaloge svile
in drugih
tkanin!

TOVARNA BARV
IN LAKOV

»Color«

MEDVODE
SLOVENIJA
JUGOSLAVIJA

Izdeluje firneže, oljnate
barve, podvodne barve,
lake, emajle, steklarski
kit, umetne smole, nitro-
lake, špiritne lake, trdilo
za obutev.

Naše sprejemnike, ki so
splošno znani po svoji
kakovosti in elegantni
izvedbi, lahko nabavite v
vseh strokovnih trgovinah!

Cene so nizke in vsakomur
dostopne!

Uvoženo in lepo domače sadje
ter zelenjavo imamo po
zmernih cenah vedno v zalogi:

»VIŠNJA«, Gradišče 7, pri Drami
»VIŠNJA«, Arkade, trg
»VIŠNJA«, Vodnikov trg

DRŽAVNA ZALOŽBA SLOVENIJE - LJUBLJANA

NOVA SERIJA PETIH POMEMBNIH KNJIG ZBIRKE

KULTURA IN ZGODOVINA 1958

Josif Kulišer: Splošna gospodarska zgodovina srednjega in novega veka; I. knjiga

Josif Kulišer: Splošna gospodarska zgodovina srednjega in novega veka; II. knjiga

Charles A. in Mary R. Beard: Zgodovina Združenih držav Amerike

Herbert Wendt: Iskal sem Adama

Paul Hazard: Kriza evropske zavesti v letih 1680—1715

SVETOVNI KLASIKI:

Subskripcijska
cena

1/1 pl. 1/2 us.

Plutarh: Življenje velikih Grkov

900

Tukidides: Peloponeška vojna

1100

Ovid: Pisma iz pregnanstva

900

Puškin A. S.: Pesnitve

800

Lermontov: Izbrano delo

800

Dostojevski: Ponižani in razžaljeni

1000

1200

Oscar Wilde: Balada o kaznilnici
v Readingu

280

NAVODILO ZA NAROČANJE KNJIG:

Knjige SVETOVNIH KLASIKOV lahko dobite po znižani ceni, če jih naročite v predplačilu. Pravico do prednaročniške cene ima sleherni naročnik, ki naroči iz tega izbora najmanj pet knjig. Prednaročniške cene so objavljene v tem inseratu. Prosimo naročnike, naj poudarjajo tiste knjige, ki jih žele imeti. Skupno naročnino za izbrane knjige lahko naročniki plačajo v mesečnih obrokih. Najmanjši obrok je 400 dinarjev, do naročila, ki ne presega 5000 dinarjev. Pri višji skupni naročnini je treba obrok ustrezno zvišati, tako da bo naročnina plačana v teku enega leta. Naročilnico, ki naj bo pravilno izpolnjena, pošljite v zaprti kuverti na naslov: DRŽAVNA ZALOŽBA SLOVENIJE — Ljubljana, Mestni trg 26, oddelek za knjižne zbirke

KRAŠ